

Andekuse kui rahvusliku rikkuse äravool

„Rahvuslikuks põhirikkuks on anne – andekus, mitte turvas või põlevkivi.“ ütles sotsiaalteadlane Ülo Vooglaid raadio Ööülikooli loengu „Kas ja miks on mõtet käia ülikoolis“ 13. minutil (internetist ylikool.ee).

Üllatusin aastaid tagasi sellise väite üle ka ise, et kas ei pinguta lugupeetud õpetlane üle? Kas loodusvarasid saab üldse kuidagi andekusega võrrelda? Mis võiks olla andekuse mõõdikuks?

Koloniaalmaa

Mõistame pikemalt selgitamata, kuidas suur osa maailmast sajandeid tagasi toimis. Koloniaalajastu impeeriumid koosnesid emamaast ja asumaadest. Täna räägime vähem kolonialismist, kuid ettekujutus arengumaadest kui arenenud tööstusriikide tooraine-, kuid ka tööjõuallikatest püsib. Et asumaa loodusvarade tootmine oleks algelisest käsitööst efektiivsem, varustab emamaa asumaid tehnoloogiaga.

Hariduse tooraineks on laste andekus

Haritud noorte väljaränne on olemuslikult sarnane. Emamaa ehk piirkond, kuhu on vaja andekaid, tarnib asumaa koolidesse hariduse sisu, mis vastab tarnija huvidele. Saaremaale mõeldes võime pidada „emamaaks“ ka Tallinna.

HARIDUSE „masinavärk“ töötleb meie kohaliku „tooraine“ ümber nii, et sellest saaks võimalikult rohkem tulu sinna, kuhu koonduvad valdavalt ka muud tulud. „Tooraineks“ on loomulikult meie oma rahvuslik rikkus – laste ANDEKUS.

Pöördelistel aegadel olla Sillamäe tehastest väga haruldasi ja kalleid metalle lääne poole liikunud. Küllap olid sellised tehingud ostjale väga kasulikud. Samal perioodil liikus siit edukatesse lääneriikidesse palju andekaid reaalaralade spetsialiste. Nagu osati NSVL tööstuses toota haruldasi metalle, said samas haridussüsteemis väärtusliku „lihvi“ meie andekaimad.

Tunneme muret rahvastiku väljarände pärast ja sooviksime sarnasest asumaa staatusest vabaneda. Kuid miks on raske märgata, et koolides midagi kodukoha eeliste otsimiseks, analüüsimiseks ja mõtestamiseks tehakse? Või kui tehakse, siis miks salaja, ilma et heade ideedega saaksid osaleda need, kes kodukoha eeliseid on mõistnud?

Tiivad – kõrgemale, kaugemale

Saan aru, et selline käsitlus ei pruugi meeldida paljudele tänastele õpetajatele, kes teevad oma tööd parimas usus, et nende õpilased on seda õnnelikumad, mida kõrgemale ja kaugemale kannavad tiivad. On mõtlemapanev, et tiivad on kujutatud paljude koolide sümbolikas kooli logol.

Soov minna on elusloodusele omane ja küllap paratamatu. Ega siis muidu kodust lahkumisest nii palju laule oleks loodud. Minu lapsepõlvkandist Tarvastust pärinevad nukraviisilised lauluread: „Me latse nagu essind linnu kik ilmalaanes laiali“. Ei jäänud minagi koju, aga ma ei pea meenutama „kodukotust“ sarnasel nukral toonil, kuna „ilmalaane“ asemel elan turvalisel Saaremaal.

Andekad on ettevõtlikud

Kui andekaid noori oleks juhitud nägema kodukoha või vähemalt Eestimaa maapiirkondade eeliseid ja õpetatud lasteaiast saati mõtlema vastastikku kasulikule koostööle, kas peaksime kartma, et nendest oleksid saanud siia jäädes kohaliku Töötukassa kliendid? Või tegutseksid siin tänu nende loovusele ja andekusele hoopis sellised ettevõtted, millest täna keegi unistadagi ei julge?

Olen vaielnud ühe oma sõbraga, et miks ta ei saaks teha enda kõrgväärtuslikku teaduspõhist tööd Kesk-Euroopa asemel vähemalt Tartus? Vastuargumendiks oli logistika – toodetele tuleb tagada kiire tehniline tugi ja ka toodete komponentide tarneahelad oleksid siin tööd häirivalt pikemad. Kuid andekust millegi kõrgtehnoloogilise tootmiseks on meil julgustavalt palju.

Elamistingimised andekatele

Et seda andekust tasapisi tagasi tuua või selle äravoolu peatada, saaksime pingutada andekatele elamistingimuste korraldamiseks. Rõhutades eriti seda, mida mujal ei leidu. On raske uskuda, et kõnealust sihtgruppi riiklikult toetatud üürikorterid rahuldaksid. Isegi elamumaa tähenduses peaksime ehk harjutama iseendisse mõttemiisi, et rikka välismaalasest ostja ootamise asemel on kasulik mingi osa enda vanematelt päritud kaunist maatükist andekale rahvuskaaslasele kinkida. Tulemusena võib ülejäänud maa väärtus oluliselt tõusta.

Mingi koostööline seltskond võiks nuputada võimalikult valutuid maamajade ehitamise lahendusi, et neid algul kasvõi rentida. Idee täpsem käsitus nõuaks rohkem leheruumi. Kuid tundub, et ainult turumajandust usaldades me ääremaastumise murele leevendust ei leia.